

Eastern Europe Studies Centre
Est. 2006

2022 m. II KETVIRČIO BALTARUSIJOS TENDENCIJOS

Analitinė apžvalga
Balandis–birželis

ANTON ACHREMOV, ANDRIUS PROCHORENKO

Svarbiausi akcentai

- Prognozuojama, kad dėl sankcijų poveikio Baltarusijos ekonomika kasmet gali prarasti 16–18 mlrd. JAV dolerių, o 2022 m. galima tikėtis net 4,1 proc. šalies BVP smukimo.
- Siekdama sumažinti sankcijų poveikį, Baltarusija ketina vykdyti aktyvią ekonomikos skatinimo politiką – fiksuoti dalies prekių ir paslaugų kainas ir šalies įmonėms sumažinti administracinę atsakomybę už nusižengimus.
- Tęsiasi provokaciniai ir Rusijai palankūs Baltarusijos vadovybės veiksmai ir pareiškimai Ukrainos atžvilgiu. Baltarusijoje įkurta Pietinė operacinė karinė apygarda, o į Ukrainos pasienio rajoną, siekiant išlaikyti Ukrainos dėmesį, įvestos Baltarusijos specialiųjų operacijų pajėgos.
- Keičiantis karo eigai, Baltarusija pradėjo akcentuoti „tikslios veiksmingos diplomatijos“ svarbą, siekdama pakeisti neigiamą Vakarų požiūrį.
- Baltarusijoje vis dažniau persekiojami aktyvistai, reiškiantys poziciją prieš Rusijos karą Ukrainoje ir Baltarusijos laikyseną jo akivaizdoje. Gegužės mėnesį šalyje už antikarinius protestus sulaikyta daugiau nei 1500 baltarusių.

Anton Achremov. Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto magistras, prie RESC komandos prisijungė 2022 m. Antonas prisideda prie analitinio ir informacinio turinio kūrimo, koncentruojasi į Rusijos, Baltarusijos, Rytų partnerystės šalių tematiką.

Andrius Prochorenko. RESC vyr. operacijų vadovas, Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto magistras. RESC dirba nuo 2017 m. Jis yra atsakingas už RESC tarptautinių projektų, susijusių su hibridinėmis grėsmėmis, informaciniais karais ir Rytų partnerystės šalių raida, vykdymą. Taip pat prisideda prie aukšto lygio politinių renginių ir konferencijų organizavimo, kitų nacionalinių ir tarptautinių projektų įgyvendinimo, yra RESC studijų bendraautoris.

Baltarusijos ekonomika ir sankcijų poveikis

Šiuo metu skaičiuojama, kad dėl Europos Sąjungos paskelbto šeštojo sankcijų paketo ir JAV taikomų sankcijų Baltarusijai, kaip tiesiogiai dalyvaujančiai kare su Ukraina šaliai, Baltarusijos ekonomika gali kasmet patirti 16–18 mlrd. JAV dolerių nuostolių¹. Tokius praradimus lemia maksimalus prekybos santykių apribojimas ir drastiškas eksporto sumažėjimas – nes Baltarusija praktiškai nebeturi galimybių parduoti savo prekių Europos ir Šiaurės Amerikos rinkose². Siekdamas sumažinti sankcijų poveikį, ekonomikos recesiją ir suvaldyti augančią infliaciją, Baltarusijos vyriausybė pristatė ekonomikos gaivinimo planą ir šiuo metu vykdo aktyvias intervencijas, kurių pagrindinis tikslas – kainų augimo stabdymas. Būtent kainų augimas gali smogti Baltarusijos gyventojams skaudžiausiai, nes atlyginimai šalyje nedidėja³, be to, prognozuojama, kad šalies ekonomika 2022 ir 2023 m. trauksis.

Siekiant suvaldyti kainų kilimą, Baltarusijoje visų pirma imtasi jų fiksavimo politikos: reguliuojamos dalies nekilnojamojo turto nuomos kainos, fiksuojami energijos išteklių tarifai⁴. Kitas žingsnis sietinas su nedidele rinkos liberalizacija. Nors valstybės reguliuojamasis vaidmuo nėra iš esmės keičiamas, mažinama verslo ar kitų įstaigų atsakomybė už nusižengimus, taip pat uždraudžiami netikėti įmonių patikrinimai⁵. Tai rodo, kad ketinama eiti Rusijos pasirinktu ekonomikos gaivinimo keliu ne tik mažinant arba atidedant mokesčius vietos verslo įmonėms ir gyventojams, bet ir išplečiant įvairaus pobūdžio administracinių nusižengimų tolerancijos ribas ir suteikiant daugiau laisvės nelegaliai vykdyti veiklą arba net skatinant tai daryti⁶. Rusijos pavyzdžiu Baltarusijoje taip pat ribojama galimybė laikyti pinigus užsienio valiutomis.

Siekdama kompensuoti prekybos ribojimus, valstybė žada atlaidžiau vertinti anksčiau nelegalia laikytą prekybą, pavyzdžiui, padidinti neapmuitinamų siuntų vertės ribą arba skatinti lygia-

gretųjį importą, kuris pažeidžia autorių teises. Taip pat gan reikšmingai liberalizuojama bankų veikla, daug atlaidžiau vertinami įsiskolinimai ir skolintojų kreditingumo reitingai, atidedami būsto paskolų grąžinimo terminai⁷. Vis dėlto bankų sektoriuje palūkanų normos gerokai didinamos, siekiant stabilizuoti valiutos kurso svyravimus. Atsižvelgdamos į pokyčius Rusijoje, tarptautinės reitingų agentūros ir investuotojai Baltarusijos įmonių įsipareigojimų neįvykdymo riziką ir toliau vertina kaip labai didelę.

Šiuo metu prognozuojama, kad sankcijų poveikis Baltarusijos ekonomikai bus gana stiprus. Dabartinės Baltarusijos ekonomikos prognozės rodo, kad 2022 m. galima tikėtis drastiško šalies BVP kritimo – jis gali siekti 4,1 proc. Manytina, kad 2023 m. Baltarusijos ekonomika stabilizuosis, tačiau stagnacija išliks ir augimo nesitikima⁸. Prie nuosmukio prisideda neigiamų aplinkybių deriniai: Baltarusija vienu metu susiduria su keliais sukrėtimais, t. y. su kainų augimu, prekybos apribojimu, valiutos kurso pokyčiais, verslo įmonių Rusijoje ir Baltarusijoje nemokumu. Situaciją kiek lengvina faktas, kad energetikos žaliavų kainos šalyje vis dar išlieka 2021 m. lygio, o tai švelnina ekonominės recesijos padarinius⁹.

Infliacija Baltarusijoje, net ir nepaisant valdžios pastangų reguliuoti kainas, šiuo metu siekia apie 17 proc., nes smarkiai auga didžiosios dalies importuojamų prekių kainos. Nepaisant prastėjančios ekonominės situacijos, pastebimas išaugęs vartojimo prekių pardavimas, sietinas su ekonominės situacijos neapibrėžtumu ateityje. Dėl ES ir JAV išplėstų sektorinių sankcijų Baltarusijos eksporto prekėms (pvz., tabakui, mineraliniam kurui, medienai, cementui, geležiai, plienui, gumai, trašoms ir kt.) jau pastebimas dviženklis eksporto apimtys kritimas. Sankcijų išplėtimas taip pat apėmė Baltarusijos bankus – nuo SWIFT sistemos jau atjungti „Belagroprombank“, „Bank Dabrabyt“ ir Baltarusijos vystymosi bankas¹⁰.

Išorės santykiai

Santykiai su Rusija, karinis bendradarbiavimas

Antrąjį šių metų ketvirtį pastebimas sumažėjęs Baltarusijos ir Rusijos santykių Sąjunginės valstybės formatu aktyvumas. Rusijai dėl agresijos atsidūrus beprecedentėje izoliacijoje, Baltarusijos vadovybė aiškiai stengiasi išlaikyti tam tikrą atstumą santykiuose su savo rytine kaimyne ir numatytų ekonominės, mokesstinės ir fiskalinės integracijos projektų kol kas aktyviai nebetęsia.

Balandžio ir gegužės mėnesiais įvyko 3 tiesioginiai A. Lukašenkos susitikimai su V. Putinu: balandžio 12 d. – Rusijos Tolimuosiuose Rytuose¹¹, gegužės 16 d. – KSSO asamblėjoje¹², gegužės 23 d. – Sočyje¹³. Jokių naujų reikšmingų susitarimų šiuose susitikimuose nepasiekta. Tolimuosiuose Rytuose V. Putinas ir A. Lukašenka įvertino kosmodromo „Vostočnyj“ statybas ir apsigėdė sveikinimais kosmonautikos dienos progai¹⁴. KSSO susitikime A. Lukašenka pakomentavo, kad šiai organizacijai trūksta vienybės ir ryžto, skirtingai negu ES¹⁵. Sočyje buvo oficialiai aptarti ekonominiai praeitų metų rezultatai ir bendra padėtis Ukrainoje¹⁶.

Vis dėlto gerokai glaudesnis dviejų valstybių bendradarbiavimas pastebimas karinėje srityje. Dar 2021 m. lapkritį V. Putinas ir A. Lukašenka pasirašė naują Sąjunginės valstybės karinę doktriną, kuri pakeitė ankstesnę, galiojusią dar nuo 2001 m.¹⁷ Esmine naujojo dokumento savybe tapo kur kas plačiau apibrėžtas galimų grėsmių Sąjunginei valstybei ir atsako į jas spektras. Nuo karo veiksmų Ukrainoje pradžios šių metų vasario mėnesį Rusijos sausumos pajėgos ir aviacija savo agresijai prieš Ukrainą vykdyti iki šiol naudojami Baltarusijos teritorija ir karine bei civiline infrastruktūra, apšaudo Ukrainą iš Baltarusijos teritorijos, be to, Rusijos kariams Baltarusijoje teikiama medicininė pagalba.¹⁸ Nors Baltarusijos tiesioginis įsitraukimas į karą Ukrainoje išlieka įmanomas, bet mažai tikėtinas, tęsiasi provokaciniai ir Rusijai palankūs Baltarusijos vadovybės veiksmai ir pareiškimai Ukrainos atžvilgiu. Gegužės 26 d. A. Lukašenka paskelbė apie Pietinės operacinės karinės apygardos įkūrimą pasienyje su Ukraina¹⁹, į pa-

sienio rajoną buvo įvestos Baltarusijos specialiųjų operacijų pajėgos²⁰. Kitą dieną, gegužės 27-ąją, buvo paskelbta apie planą Baltarusijoje kurti „liaudies gynybos būrius“²¹, kurie prireikus galėtų tapti rezerviniais kariuomenės vienetais ir partizaninio judėjimo atrama²². Vis dėlto ši iniciatyva kol kas neįgavo labiau apčiuopiamo pavidalo. Birželio 7 d. Baltarusijos kariuomenėje prasidėjo perėjimo prie karinės parengties pratybos, o nuo birželio 22 d. numatytos kitos pratybos Gomelio srityje, pasienyje su Ukraina²³. Tikėtina, jog ir neturint planų tiesiogiai įsitraukti į karą šie Baltarusijos veiksmai atliekami Rusijos prašymu, siekiant sukaustyti dalį Ukrainos karinių pajėgų pasienyje su Baltarusija²⁴.

Birželio 4 d. pirmą kartą per pastaruosius ketverius metus Baltarusijoje apsilankė Rusijos stačiatikių bažnyčios patriarchas Kirilas²⁵. Jis padėjo vainiką karių kapinėse ir kalbėjo apie Didįjį Tėvynės karą ir „Rusios šventą vienybę“, suformavusią savitą ruso psichologiją. Patriarchas patikslino, kad sakydamas „rusas“ turi omenyje ir baltarusius bei ukrainiečius²⁶.

Santykiai su Vakarais ir Lietuva

Nepaisant karinio bendradarbiavimo ir bendro paklusnumo Rusijai, matoma ženklų, jog Baltarusijos režimas visgi nori normalizuoti santykius su Vakarais ir išvengti patekimo į dar didesnę tarptautinę izoliaciją kartu su Rusija. Pirminiam Rusijos agresijos planui nepavykus ir karui perėjus į ilgąją fazę, kurios nesitikėjo ir A. Lukašenka²⁷, Baltarusijos valdžia pakeitė savo retoriką Vakarų atžvilgiu iš atvirai agresyvos į nuosaikesnę. Balandžio 7 d. Baltarusijos Saugumo Tarybos posėdyje A. Lukašenka pareiškė, kad Baltarusija „neįrodytai ir nepagrįstai“ buvo paskelbta agresore, kalbėjo apie „tikslios veiksmingos diplomatijos“ svarbą siekiant pakeisti tokį požiūrį ir pavedė šią užduotį šalies užsienio reikalų ministrui V. Makejui²⁸. Po savaitės žiniasklaidoje pasirodė ES diplomatams išsiųstas V. Makejaus laiškas, kuriame prašoma Europos atnaujinti dialogą su Baltarusija ir taip padėti jai išsaugoti savo suverenumą ir neutralumą²⁹. Vis dėlto ES į šitą pasiūlymą reagojo gana skeptiškai. Kiek vėliau, gegužės 23 d., Baltarusijos valstybinė žiniasklaida paskelbė

A. Lukašenkos laišką JT Generaliniam Sekretoriui Antonio Guterresui, kuriame A. Lukašenka vėl bandė A. Guterresą įtikinti, kad Baltarusija nėra agresorė Ukrainos atžvilgiu ir visada buvo už taiką ir sugyvenimą su savo kaimynais³⁰.

Kartu su laišku JT Generaliniam Sekretoriui gegužės 18 d. Baltarusijos atstovas JT Saugumo Taryboje Valentinas Rybakovas pateikė siūlymą vežti grūdus iš Ukrainos į Vakarų Baltarusijos geležinkeliais mainais į tam tikrų sankcijų atšaukimą³¹. Po dviejų dienų JAV atstovai užsiminė, kad svarsto galimybę eksportuoti Ukrainos grūdus Baltarusijos geležinkeliais, o pasakui – per Klaipėdos uostą, ir mainais pusmečiui dėl to atšaukti sankcijas Baltarusijos kalio sektoriui³². Visgi šiai idėjai pasipriešino Lietuva³³ ir pati Ukraina³⁴.

Nors Baltarusijos pasienyje su Lietuva, Lenkija ir Latvija vis dar fiksuojama migrantų bandymų nelegaliai kirsti valstybių sieną³⁵, padėtis pasienyje yra stabilizavusis, o aktyvi Baltarusijos valdžios parama šiems migrantų bandymams nuslopusi. Nuo balandžio 15 d. iki šių metų pabaigos Baltarusija paskelbė bevizį režimą Lietuvos ir Latvijos piliečiams³⁶ – tai gali būti siejama ir su galimybėmis surinkti daugiau žvalgybinės informacijos.

Vis dėlto pasyvi parama Rusijos agresijai Ukrainoje, poreikis ir toliau rodyti lojalumą Kremlui ir nenoras atsisakyti vidinių represijų neleidžia laikyti Baltarusijos bandymų atnaujinti kontaktus su Vakarais nuoširdžiais.

Vidaus politikos tendencijos

Politinės represijos ir opozicijos veikla, režimo adaptacija

Politiniais kalniais Baltarusijoje šiuo metu pripažinti daugiau kaip 1230 žmonių, dauguma jų vis dar įkalinti už savo veiklą 2020 m. protestų metu³⁷. Pastaruoju metu režimas vis dažniau persekioja aktyvistus, reiškiančius nuomonę prieš Rusijos karą Ukrainoje ir Baltarusijos laikyseną jo akivaizdoje. Remiantis žmogaus teisių apsaugos centro „Viasna“ skaičiavimais, nuo

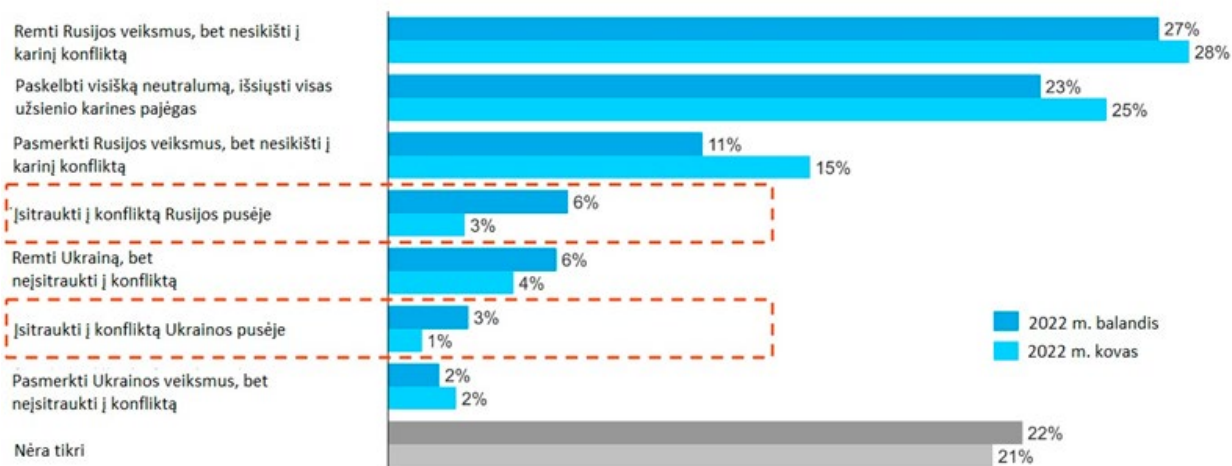
Rusijos invazijos pradžios iki gegužės mėnesio už antikarinius protestus sulaukyta daugiau nei 1500 baltarusių³⁸.

Invazijos metu Baltarusijoje užfiksuotas naujas visuomeninis reiškinys – „geležinkelių karas“. Tai yra kibernetinės atakos ir geležinkelių infrastruktūros niokojimas, siekiant trukdyti Rusijos kariuomenei ir karinei įrangai judėti Baltarusijoje ir patekti į Ukrainą, ypač tuo metu, kai Rusijos pajėgos dar buvo okupavusios Ukrainos šiaurinės sritis. Iki balandžio 8 d. iš viso buvo žinoma apie mažiausiai 10 sugadintų relinių spintų, kurios padeda užtikrinti traukinių judėjimo kontrolę³⁹. Kiek anksčiau, kovo 30 d., Baltarusijos KGB paviešino 40 vaizdo įrašų su sulaukytų geležinkelio darbuotojų „atsiprašymais“, o jų kanalas tinkle „Telegram“ pripažintas ekstremistiniu⁴⁰.

Birželio 13 d. A. Lukašenka pareiškė, kad KGB šiuo metu turi ypač daug darbo dėl šaliai gresiančios „hibridinės“ grėsmės, ir pasiūlė dar labiau išplėsti šios struktūros teises⁴¹.

Socialinės tendencijos

Balandžio 8–18 d. „Chatham House“ atliko internetinę apklausą apie baltarusių nuostatas dėl karo Ukrainoje. Apklausos duomenimis, 32 proc. baltarusių palaiko arba veikiausiai palaiko Rusijos veiksmus Ukrainoje, bet tik 18 proc. mano, kad karo pasekmės bus pozityvios arba veikiausiai pozityvios jų šaliai ir jiems asmeniškai. Dauguma baltarusių tiki, kad karas pasibaigs per artimiausius kelis mėnesius. Dauguma baltarusių taip pat mano, kad dėl karo jie nenusipelnė tokio pat neigiamo Vakarų požiūrio kaip į rusus, o 13 proc. teigia, kad nusipelnė. Daugiau kaip 60 proc. respondentų mano, jog eiliniai baltarusiai bent iš dalies kalti dėl to, kad Baltarusijos teritorija naudojama karinei agresijai prieš Ukrainą vykdyti. Tik apie dešimtadalis baltarusių mano, kad jų kariuomenė turėtų įsikišti į karą vienoje iš pusių⁴².

1 pav. Baltarusių požiūris į karinį konfliktą: „Ką turėtų daryti Baltarusija dėl karinių veiksmų tarp Rusijos ir Ukrainos?“

Šaltinis: Chatham House, „Belarusian’s views on Russia’s war on Ukraine“, <https://belaruspolls.org/wave-9>

Šaltiniai

- ¹ Александра Иванова. *Беларусь теряет из-за санкций до 18 млрд долларов в год*. Deutsche Welle, 2022-05-16, <<https://www.dw.com/ru/belarus-terjaet-iz-za-sankcij-do-18-mlrd-dollarov-v-god/a-61808852>>.
- ² Ten pat.
- ³ Светлана Савко. *Правительство обнародовало план поддержки экономики в условиях санкций*. Экономическая газета, 2022-04-12, <<https://neg.by/novosti/otkrytj/plan-podderzhki-ekonomiki-belarusi/>>.
- ⁴ Дмитрий Тараторин. *В борьбе с санкциями белорусские власти могут использовать контрабанду*. Независимая газета, 2022-07-06, <https://www.ng.ru/cis/2022-06-07/5_8455_belorussia.html>.
- ⁵ Юрий Сизов. *Премьер Беларуси - о сдерживании цен: На первое место власть ставит интересы граждан*. Союз, 2022-04-16, <<https://rg.ru/2022/04/16/premer-belarusi-o-sderzhivanii-cen-na-pervoe-mesto-vlast-stavit-interesy-grazhdan.html>>.
- ⁶ Belta. *Belarus to revise approaches to economic policy*, 2022-05-30, <<https://eng.belta.by/president/view/belarus-to-revise-approaches-to-economic-policy-150576-2022/>>
- ⁷ Ten pat.
- ⁸ Lev Lvovskiy, Dmitry Chervyakov, Julian Milek, Robert Kirchner. German Economic Team ekonomikos augimo prognozė, ISSUE NO. 15, 2022-05-13.
- ⁹ Артём Кирейшин, *Что ожидает экономику Беларуси в 2022 году. Прогнозы банков. Беларусь и рынок*, 2022-04-14, <<https://belmarket.by/news/news-50570.html>>.
- ¹⁰ Lev Lvovskiy, Dmitry Chervyakov, Julian Milek, Robert Kirchner. German Economic Team ekonomikos augimo prognozė, ISSUE NO. 15, 2022-05-13.
- ¹¹ Интерфакс. *СМИ сообщили о встрече Путина и Лукашенко 12 апреля на космодроме "Восточный"*, 2022-04-10, <<https://www.interfax.ru/russia/834151>>.
- ¹² Лаура Кеффер. *Лукашенко 16 мая встретится с Путиным в Москве*. Коммерсантъ, 2022-05-14, <<https://www.kommersant.ru/doc/5354461>>.
- ¹³ Kremlin.ru. *Встреча с Президентом Белоруссии Александром Лукашенко*, 2022-05-23, <<http://kremlin.ru/events/president/news/68460>>.
- ¹⁴ Интерфакс.
- ¹⁵ Елена Рыковцева. *Один. Совсем один*. Радио Свобода, 2022-05-17, <<https://www.svoboda.org/a/odin-sovsem-odin/31854970.html>>.
- ¹⁶ Белсат. *Лукашенко пробивает пути отхода на Запад?*, 2022-05-26, <<https://belsat.eu/ru/news/26-05-2022-lukashenko-probivaet-puti-othoda-na-zapad/>>
- ¹⁷ Белсат. *Стало известно содержание новой союзной военной доктрины Беларуси и России*, 2022-02-09, <<https://belsat.eu/ru/news/09-02-2022-stalo-izvestno-soderzhanie-novoj-soyuznoj-voennoj-doktriny-belarusi-i-rossii/>>.
- ¹⁸ Александр Гостев. *Все страхи Батьки. Вяжется ли Беларусь в войну в Украине*. Радио Свобода, <<https://www.svoboda.org/a/vse-strahi-batki-vyazhetsya-li-belarus-v-voinu-v-ukraine/31857082.html>>;
- ¹⁹ Сергей Гуца. *Лукашенко создает оперативное командование войсками на границе с Украиной*, Deutsche Welle, 2022-05-26, <<https://www.dw.com/ru/lukashenko-sozdaet-operativnoe-komandovanie-armii-na-juzhnom-napravlenii/a-61943363>>
- ²⁰ Radio Free Europe. *Ukraine Warns Of Increased Military Moves By Belarus Near Border*, 2022-05-23, <<https://www.rferl.org/a/ukraine-belarus-increased-military-activity/31863880.html>>
- ²¹ Радио Свобода. *Лукашенко поручил создать в Беларуси народное ополчение*, 2022-05-27, <<https://www.svoboda.org/a/lukashenko-poruchil-sozdatj-v-belarusi-narodnoe-opolchenie/31871869.html>>
- ²² Belta. *Лукашенко рассказал, каким видит народное ополчение в Беларуси*, 2022-06-02, <<https://www.belta.by/president/view/lukashenko-rasskazal-kakim-vidit-narodnoe-opolchenie-v-belarusi-505717-2022/>>.
- ²³ Белсат. *Белорусская армия проводит учения по переходу с мирного времени на военное*, 2022-06-07, <<https://belsat.eu/ru/news/07-06-2022-beloruskaya-armiya-provodit-ucheniya-po-perehodu-s-mirnogo-vremeni-na-voennoe/>>.

- ²⁴ Евгения Луценко. Белорусские войска у границы мешают перебросить дополнительные подразделения ВСУ на Донбасс — разведка Британии. *Hromadske*, 2022-05-16, <<https://hromadske.ua/ru/posts/beloruskie-vojska-u-granicy-meshayut-perebrosit-dopolnitelnye-podrazdeleniya-vsu-na-donbass-razvedka-britanii>>.
- ²⁵ Белсат. Патриарх Кирилл посещает Беларусь, 2022-06-04, <<https://belsat.eu/ru/news/04-06-2022-patriarh-kirill-poseshaet-belarus/>>.
- ²⁶ Зеркало. «Когда я говорю „русский“, то имею в виду и белорусов, украинцев». Патриарх Кирилл прилетел в Беларусь впервые за четыре года, 2022-06-07, <<https://news.zerkalo.io/life/15548.html>>
- ²⁷ Delfi.ru. Лукашенко высказался о войне: “Чувствую, что эта операция затянулась”, 2022-05-05, <<https://www.delfi.lt/ru/abroad/belorussia/lukashenko-vyskazalsya-o-vojne-chuvstvuyu-cto-eta-operaciya-zatyanulas.d?id=90146297>>.
- ²⁸ Белсат. Как режим Лукашенко пытается помириться с Западом, <<https://belsat.eu/ru/news/24-05-2022-kak-rezhim-lukashenko-pytaetsya-pomiritsya-s-zapadom/>>.
- ²⁹ Зеркало. «Вероятно, дипломаты ЕС уже не считают Макея своим коллегой». Как ответил Евросоюз на письмо главы белорусского МИД? Мнение, 2022-04-17, <<https://news.zerkalo.io/economics/12811.html>>.
- ³⁰ Belta. О безопасности, конфликте в Украине и роли ООН. Лукашенко направил послание Гутерришу, 2022-05-23, <<https://www.belta.by/president/view/o-bezopasnosti-konflikte-v-ukraine-i-rol-i-onn-lukashenko-napravil-poslanie-guterrishu-503434-2022/>>.
- ³¹ Ten pat.
- ³² Белсат. The Wall Street Journal: США могут пересмотреть белорусские санкции взамен за транзит украинского зерна, 2022-05-20, <<https://belsat.eu/ru/news/20-05-2022-the-wall-street-journal-ssha-mogut-peresmotret-belorusskie-sanktsii-vzamen-za-tranzit-ukrainskogo-zerna/>>.
- ³³ Benas Brunalas. Lukašenkai keliant sąlygas – griežta Lietuvos pozicija. *Delfi*, 2022-06-06, <<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lukasenkai-keliant-salygas-griezta-lietuvos-pozicija.d?id=90415593>>.
- ³⁴ Тарас Бурнос. Владимир Зеленский: Мы готовы к экспорту зерна, но нам нужен коридор безопасности. *Голос Америки*, 2022-06-06, <<https://www.golosameriki.com/a/ukraine-grain-export/6605543.html>>.
- ³⁵ Зеркало. Мигранты по-прежнему пытаются попасть из Беларуси в Польшу и Литву. Поляки задержали «проводника», 2022-06-11, <<https://news.zerkalo.io/world/15958.html>>.
- ³⁶ Государственный пограничный комитет Республики Беларусь. Безвизовый въезд в Беларусь для граждан Литвы и Латвии, <<https://gpk.gov.by/peresechenie-granitsy/bezvizovyy-vezd-v-belarus-dlya-grazhdan-litvy-i-latvii/>>.
- ³⁷ Вясна, <<https://prisoners.spring96.org/ru>>.
- ³⁸ Мария Сысой. “Мы можем принести себя в жертву. Но это ничего не изменит”. Как белорусы протестуют против войны в Украине, *BBC*, 2022-04-23, <<https://www.bbc.com/russian/features-61046766>>.
- ³⁹ Валерия Уласик. Партизан приравняли к террористам. Как власти Беларуси пытаются остановить “рельсовую войну” против военных эшелонов РФ. *Настоящее Время*, 2022-04-08, <<https://www.currenttime.tv/a/partizan-priravnyali-k-terroristam-vlasti-belarusi-pytayutsya-ostanovit-relsovuyu-voynu-protiv-voennyh-eselonov-rf/31791265.html>>.
- ⁴⁰ Настоящее Время. Белорусские провластные телеграм-каналы опубликовали около 40 “покаянных видео” задержанных железнодорожников, 2022-03-31, <<https://www.currenttime.tv/a/telegram-kanal-y-opublikovali-video-zaderzhannyh-zheleznodorozhnikov/31779067.html>>.
- ⁴¹ Belta. Совершенствование работы и развитие КГБ Беларуси обсудили у Лукашенко, 2022-06-13, <<https://www.belta.by/president/view/sovershenstvovanie-raboty-i-razvitiie-kgb-belarusi-obsudili-u-lukashenko-507536-2022/>>.
- ⁴² Belarus polls, Результаты девятой волны исследования (2022 m. balandžio 8–18 d. apklausos rezultatai), <<https://belaruspolls.org/wave-9>>.